

ЮВІЛЕЙНЕ ЕСЕ

УДК 34(477)(092)

Кравець В. М. – кандидат юридичних наук, доцент, завідувач кафедри філософії права та юридичної логіки Національної академії внутрішніх справ, м. Київ;

Павлишин О. В. – кандидат юридичних наук, доцент, професор кафедри філософії права та юридичної логіки Національної академії внутрішніх справ, м. Київ

ПАТРІАРХ ФІЛОСОФСЬКО-ПРАВОВОЇ НАУКИ В УКРАЇНІ (ДО 70-РІЧЧЯ АКАДЕМІКА М. В. КОСТИЦЬКОГО)

Серед плеяди видатних українських учених, діяльність яких сприяє розвитку та піднесенню вітчизняної науки на якісно новий рівень, вирізняється постать **Михайла Васильовича Костицького** – фундатора відродженої філософії права в Україні, академіка Національної академії правових наук України, члена-кореспондента Національної академії педагогічних наук України, доктора юридичних

наук, професора, заслуженого юриста України, заслуженого професора Національної академії внутрішніх справ, почесного голови Всеукраїнської асоціації філософії права та соціальної філософії, генерал-лейтенанта внутрішньої служби у відставці, екс-судді Конституційного суду України (це, мабуть, найвищий рівень визнання в українській юриспруденції) та народного

депутата, який свого часу долучився до створення Основного Закону нашої держави, а нині – професора кафедри філософії права та юридичної логіки Національної академії внутрішніх справ. З цим видатним ученим, чудовим педагогом та прекрасною доброзичливою людиною, яка виховала ціле покоління науковців і державних діячів, ми маємо честь працювати пліч-о-пліч упродовж багатьох років.

Як відомо, хоча в паспорті проставлена інша дата (як часто тоді бувало на Західній Україні), насправді Михайло Васильович народився 11 листопада 1947 року в селянській родині Василя і Софії Костицьких у селі Заріччя Яремчанського району Станіславської (нині – Івано-Франківської) області. З 1953 до 1961 року він навчався в Зарічанській восьмирічній школі, а потім ще впродовж трьох років – у Делятинській середній школі, де вже тоді виявляв педагогічний і організаторський талант, коли допомагав вчителю фізики проводити лабораторні роботи. Після шостого та сьомого класів під час літніх канікул він не відпочивав, а розпочав трудову діяльність: спочатку – підпаском на полонині, а після восьмого класу – у будівельній бригаді, де працював до закінчення середньої школи та вступу в університет.

Так, становлення особистості майбутнього видатного науковця зі світовим ім'ям розпочалося ще з шкільної лави, однак найбільш яскраво таланти обдарованого учня та студента знайшли вияв у процесі здобуття вищої освіти, коли Михайло Васильович визначався з фахом, усвідомивши своє покликання. Протягом 1966–1971 років він навчався на юридичному факультеті Львівського державного університету імені Івана Франка, упродовж 1971–1973 років працював у Львівському відділі юстиції на посаді консультанта з судової роботи, а в 1974 році його направили на стажування до відділу судової психології Інституту прокуратури в Москві, який тоді очолював професор О. Ратінов – автор першого підручника із судової психології. Того самого року М. В. Костицький вступив на заочне відділення аспірантури Інституту прокуратури до відділу професора О. Сахарова, а з 1977 до 1978 року продовжив навчання в аспірантурі на стаціонарі у Всесоюзному науково-дослідному інституті з вивчення причин і проблем запобігання злочинності в Москві. У період 1981–1982 років молодий амбітний

учений із ясным і проникливим розумом навчався в Московському державному університеті імені М. В. Ломоносова на психологічному відділенні факультету підвищення кваліфікації.

Наступним важливим кроком стало самоствердження на науковій ниві. Майбутнього академіка завжди приваблювала міждисциплінарність. У 1978 році він захистив кандидатську дисертацію «Інформаційне забезпечення профілактики злочинів (за матеріалами Української РСР)», а 1990 року – докторську дисертацію на перетині юридичної психології та кримінального процесу на тему «Використання спеціальних психологічних знань у радянському кримінальному процесі». Упродовж 1973–1994 років М. В. Костицький працював асистентом, старшим викладачем, доцентом кафедри кримінального права і процесу, професором кафедри теорії та історії держави і права, завідувачем кафедри психології, деканом юридичного факультету Львівського державного університету імені Івана Франка. Він викладав кримінальне право, кримінальний процес, судову статистику, криминологію, виправно-трудова право. Паралельно з викладацькою діяльністю, починаючи з 1975 року вчений практикував як експерт-психолог, спеціалізуючись на проведенні судово-психологічних, комплексних психолого-психіатричних і медико-психологічних експертиз. Варто наголосити, що саме М. В. Костицький провів першу судово-психіатричну експертизу в СРСР.

Активність та ініціативність були життєвим кредо нашого ювіляра, адже лише 1990 року М. В. Костицького було обрано деканом юридичного факультету, а вже 1991 року він паралельно ініціював створення факультету психології в Інституті перекваліфікації кадрів Львівського університету, відділення психології на щойно заснованому філософському факультеті. У тому ж Інституті перекваліфікації кадрів за ініціативи його директора Р. Мокрика та М. Костицького було відкрито перший в Україні спеціальний правовий факультет для отримання другої освіти (юридичної). Після цього він заснував кафедру психології на філософському факультеті та очолив її, не складаючи обов'язків декана юридичного та спеціального правового факультетів, почав відновлювати закриту в 1950-х роках кафедру міжнародного права. Згодом академік започаткував програму правового виховання шкільної молоді, що є надзвичайно

актуальним донині. Невідомо також, чи було би без допомоги та сприяння академіка відновлено юридичний факультет Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича, розформований ще в 1940 році внаслідок приєднання Північної Буковини до соціалістичної України в складі СРСР.

За активної участі Михайла Васильовича було скликано установчий з'їзд Товариства психологів України, на якому він головував. Президентом Товариства тоді обрали відомого вченого академіка О. Киричука, а віце-президентом – нашого ювіляра. Враховуючи наукові здобутки у сфері психології, 1992 року М. В. Костицького обрали членом-кореспондентом та членом Президії першого складу новоствореної Академії педагогічних наук України. Не лише як науковець, а й як юрист-практик високого фахового рівня, у 1990 році М. В. Костицький взяв участь у створенні та роботі першого незалежного клубу адвокатів. Організація ініціювала скликання установчого з'їзду українських адвокатів, до якого вступали працівники прокуратури, слідчі й судді. Крім цього, вже 1 травня 1991 року було створено Всеукраїнську асоціацію правників, ініціатором і президентом якої став академік. Згідно з Указом Президента України від 23 липня 1993 року, Михайла Васильовича було затверджено дійсним членом – засновником Академії правових наук України, а на перших Загальних зборах Академії в листопаді того ж року його обрали дійсним членом (академіком) та членом Президії Академії правових наук України (нині – Національної академії правових наук України).

Ознакою належності до національної інтелектуальної еліти є сприяння розвитку не лише теоретичної, а й передусім практичної складової галузевих досліджень. Наслідкування цієї життєвої істини стало життєвим кредо науковця, який є активним громадським діячем, долученим до політичної діяльності як запоруки утвердження української державності. У 1994 році М. В. Костицького було обрано народним депутатом України II скликання. Прагнучи виправдати перед земляками виявлену йому довіру, він за час власної каденції домігся прийняття закону, яким Надвірнянському району Івано-Франківської області було надано статус гірського, що означало виплату відповідних надбавок численним «бюджетникам» та їх родинам – горянам, які до того не мали відповідного офіційного статусу. Протягом

1994–1996 років академік був членом Конституційної комісії від Верховної Ради України. З 1995 до 1997 року М. В. Костицький обіймав посаду проректора з наукової роботи Української академії внутрішніх справ. Упродовж дев'яти років Михайло Васильович – суддя Конституційного Суду України (1996–2005), що в нашій державі є справжнім визнанням найвищого рівня фахової підготовки правника, віце-президент Асоціації психологів України (1989–2005), член групи «Державність», голова підкомісії з правової політики й законодавчих передбачень Комісії з питань правової політики та судово-правової політики, член Комісії з питань науки та народної освіти. Також він брав активну участь у розробленні Конституції України, законів України «Про міліцію» (1990), «Про прокуратуру» (1991), «Про оперативно-розшукову діяльність» (1992), «Про освіту» (2017) та низки інших нормативно-правових актів. З 2006 року й донині ювіляр працює на посаді професора кафедри філософії права та юридичної логіки Національної академії внутрішніх справ.

Показником працездатності, самовідданості та невтомної енергії блискучого лектора, усебічно ерудованого в різних наукових сферах, є понад 45-річний стаж науково-педагогічної діяльності Михайла Васильовича в найкращих вишах України (Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Львівський національний університет імені Івана Франка, Національна академія внутрішніх справ) та за її межами (Університет імені Марії Кюрі-Склодовської в Любліні, Педагогічний університет імені Комісії народної освіти в Кракові, Український вільний університет у Мюнхені, де впродовж 1998–1999 років він обіймав посаду проректора), інших навчальних, наукових закладах і державних організаціях.

Свідченням визнання педагогічного таланту академіка, який, попри високий авторитет і статус, радо відгукується на пропозиції виступити перед молоддю на зустрічах, під час конференцій, круглих столів та освітнього процесу, є наявність іменної навчальної аудиторії в Чернівецькому національному університеті імені Юрія Федьковича. Важливе духовне та просвітницьке значення мають курси лекцій академіка із філософії права, філософії, соціальної та юридичної психології, прочитані ним у різних навчальних закладах, починаючи

з 1973 року, а також численні монографії, підручники, статті, інтерв'ю та інші публікації.

Нестримне прагнення до втілення в життя новаторських освітніх технологій, оригінальних концепцій і модерних парадигм дали змогу М. В. Костицькому ґрунтовно розробити теоретичні та методологічні засади декількох наукових галузей і низки навчальних дисциплін, з-поміж яких вирізняється філософія права, до відродження якої в Україні академік долучився з невтомною енергією та науковим ентузіазмом. Так, під керівництвом нашого ювіляра було розроблено паспорти наукових спеціальностей «філософія права» та «юридична психологія». Саме в нашій академії 1996 року було створено першу та єдину в Україні спеціалізовану вчену раду для підготовки дисертаційних досліджень із цих спеціальностей (сьогодні значною мірою завдяки їй «випускникам» лише у Львові функціонує три подібні спеціалізовані вчені ради, де науковці мають можливість захищати дисертації з філософії права), підготовлено одні з перших в Україні навчальних видань із юридичної психології та філософії права, низку інших наукових і навчальних праць, а також започатковано проведення щорічних тематичних науково-теоретичних конференцій і методологічного семінару. Інакше кажучи, саме так було засновано академічну наукову школу філософії права. На беззаперечний авторитет академіка Михайла Васильовича Костицького у вітчизняних наукових колах вказує те, що він є не лише фундатором відродження цієї науки в Україні, а й донині очолює спеціалізовану вчену раду з філософії права та юридичної психології із захисту дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора та кандидата наук.

Щире захоплення викликає здатність ювіляра надихати на творчий пошук, спонукати до переосмислення наявних і пошуку нових ідей у зазначеній сфері, уміння розпізнавати талановиту молодь, стимулюючи її до реалізації творчих здібностей. Той факт, що Михайло Васильович особисто підготував 16 докторів і 26 кандидатів наук, які нині стали гідними послідовниками заснованих ним наукових шкіл із філософії права та юридичної психології, підтверджує його особистий внесок у подальший розвиток діяльності наукових шкіл (див. табл.).

На сучасному етапі наукова школа філософії права є одним із провідних наукових осередків, авторитет якого визнаний як в Україні, так і за її межами. Основними напрямками досліджень наукової школи філософії права є логіка та методологія правознавства, правова онтологія, правова аксіологія, правова гносеологія, філософія прав людини та філософські проблеми правоохоронної діяльності, юридична компаративістика, семіотика права. Окрім цього, академік М. В. Костицький заснував також наукову школу юридичної психології, представники якої підготували численні дисертації щодо психологічних аспектів правової теорії та юридичної практики. Дисертанти, які захистилися з філософії права, теорії та історії держави і права, юридичної психології, кримінального права, кримінології та інших дисциплін могли б (як жартують друзі ювіляра) сформувати цілий інститут. Так, за наукового керівництва академіка М. В. Костицького успішно захистили дисертаційні дослідження О. О. Бандура, В. В. Бедь, А. М. Зачепа, Я. Ю. Кондратьєв, В. В. Коцинець, І. М. Луцький, А. І. Луцький, М. І. Луцький, В. С. Макарчук, В. Я. Марчак, С. Г. Меленко, Р. А. Сербин, С. С. Сливка, В. В. Сокурєнко, Г. М. Федущак-Паславська, П. Л. Фріс, П. М. Черепій, М. Г. Яцемірська та ін. Зокрема, відомими учнями академіка М. В. Костицького в межах обох наукових шкіл є такі українські філософи права, психологи, юристи й правоохоронці:

Кондратьєв Ярослав Юрійович – кандидат юридичних наук, професор, заслужений юрист України, член-кореспондент Академії педагогічних наук України, почесний професор Міжнародної кадрової академії, президент Української секції Міжнародної поліцейської асоціації, який пройшов шлях від курсанта середньої школи міліції та інспектора карного розшуку до начальника управління карного розшуку МВС України, генерал-полковника міліції, ректора Української академії внутрішніх справ (згодом – Національної академії внутрішніх справ України, яку очолював упродовж 1994–2005 років). Автор і співавтор понад 100 наукових праць, 5 підручників, 7 монографій, зокрема фундаментальної праці «Психологічне забезпечення діяльності оперативних підрозділів МВС України» (1999);

Луцький Іван Михайлович – доктор юридичних наук, професор, доктор філософії, доктор канонічного права,

митрофорний протопресвітер, автор дисертації з філософії права «Християнська мораль як світоглядне джерело української держави і права» (2011), академік Української академії наук, Академії оригінальних ідей, Академії наук національного прогресу, Академії архітектури та міжнародної кадрової академії, Міжнародної академії наук педагогічної освіти, відмінник освіти України. У 1997 році він став ректором Івано-Франківського інституту права, економіки та будівництва Української академії наук (2007 року заклад отримав статус університету, його перейменовано на Івано-Франківський університет права імені Короля Данила Галицького), який очолював до 2014 року;

Головін Анатолій Сергійович – генерал-лейтенант юстиції запасу, заслужений юрист України, почесний працівник прокуратури України, який на дисертаційному рівні розробив тему «Захист прав і свобод людини і громадянина єдиним органом конституційної юрисдикції в Україні» (2013), обіймав посади керівного складу слідчих підрозділів у різних правоохоронних органах, був заступником Генерального прокурора України, а впродовж 2010–2013 року був головою Конституційного Суду України;

Сокурєнко Валерій Васильович – доктор юридичних наук, доцент, генерал поліції третього рангу, який захистив філософсько-правове дослідження «Роль соціальної справедливості в розбудові демократичної соціальної держави» (2002), обіймав посаду проректора Національної академії внутрішніх справ упродовж 2003–2014 років, а з 2015 року є ректором Харківського національного університету внутрішніх справ;

Сербин Руслан Андрійович – доктор юридичних наук, старший науковий співробітник, який на дисертаційному рівні здійснив наукову розробку актуальної донині філософсько-правової проблеми (кандидатська дисертація «Правова культура як важливий фактор розбудови правової держави», оприлюднена 2004 року), нині захистив докторську дисертацію та обіймає посаду проректора Національної академії внутрішніх справ;

Марчак Віталій Ярославович – доктор юридичних наук, професор, який підготував дисертаційне дослідження «Використання спеціальних психологічних знань на стадії досудового слідства» (2003), згодом захистив докторську дисертацію («Обмежена осудність: психологічний та

кримінально-правовий аналіз»), а нині працює на посаді заступника голови Апеляційного суду Чернівецької області;

Кощинець Віктор Васильович – кандидат юридичних наук, доцент, який вивчав проблеми використання спеціальних психологічних знань судом у процесі розгляду кримінальних справ про злочини проти життя, здоров'я та гідності особи (дисертацію захистив 2003 року), займається адвокатською практикою, а також працює доцентом кафедри юридичної психології Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича;

Меленко Сергій Гаврилович – доктор юридичних наук, професор, віце-президент Всеукраїнської асоціації філософії права і соціальної філософії, який на дисертаційному рівні досліджував тему «Давньогрецька філософія права як світоглядне джерело української філософсько-правової думки» (захистив докторську дисертацію в 2014 році), працював заступником декана юридичного факультету, а нині обіймає посаду завідувача кафедри Європейського права та порівняльного правознавства Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича.

Усім зазначеним і багатьом іншим послідовникам, учням і вихованцям ювіляра вдалося перейняти від талановитого наставника ініціативність, прагнення до неупередженого та об'єктивного продукування наукових ідей і різноманітних форм співпраці. Зокрема, 2002 року на базі Національної академії внутрішніх справ було проведено установчі збори та створено громадську організацію «Всеукраїнська асоціація філософії права і соціальної філософії». Представники наукової школи беруть активну участь у її діяльності, тому цілком закономірно, що почесним головою цієї організації як колективного члена Міжнародної асоціації філософії права та соціальної філософії (IVR) було обрано саме академіка М. В. Костицького, а президентом – завідувача кафедри філософії права та юридичної логіки, професора, заслуженого працівника народної освіти України Б. Ф. Чміля. У 2012 році президентом асоціації стала доктор юридичних наук, професор В. М. Вовк, яка захистила під керівництвом академіка М. В. Костицького кандидатську дисертацію на тему «Європейське право як феномен духовно-практичного освоєння світу». У 2017 році

Асоціацію очолив доктор філософських наук, професор О. О. Бандура, науковим консультантом якого у процесі роботи над дисертацією на тему «Єдність цінностей та істини у праві (філософській аналіз)» був ювіляр. Цікаво, що професор О. О. Бандура є одним із небагатьох в Україні докторів саме філософських наук зі спеціальності 12.00.12. Водночас його монографію «Єдність цінностей та істини у праві» у 2000 році було визнано найкращим юридичним виданням України, що вкотре засвідчує міждисциплінарність і дуалізм філософії права як галузі знань.

Окрім наукового доробку засновника школи академіка М. В. Костицького та зазначених його учнів, знаними також є праці Д. В. Андреева, В. М. Андріанова, О. О. Бандури, В. С. Бігуна, В. М. Братасюка, В. М. Вовк, О. І. Гвоздіка, О. А. Гордієнка, М. М. Гуренко, М. М. Жовтобрюха, М. Л. Заінчковського, М. М. Ібрагімова, Ю. В. Івченко, В. М. Кравця, Л. В. Кравченка, В. В. Куліченка, Н. В. Кушакової-Костицької, І. М. Луцького, О. Є. Манохи, С. Г. Меленка, О. В. Микитчика, В. І. Невідомого, А. В. Нікітіна, Д. А. Овчаренка, О. В. Павлишина, Ю. І. Римаренка, Б. Г. С'єдіна, Р. А. Сербина, Ю. С. Симона, С. С. Сливки, В. В. Сокурєнка, О. Д. Тихомирова, І. С. Тімуш, А. С. Токарської, А. В. Хірсіна, О. М. Цапка, М. М. Цимбалюка, В. В. Чернея, Б. Ф. Чміля, В. В. Шишка та інших учених, які на монографічному рівні досліджували актуальні проблеми філософії права.

У межах цієї школи підготовлено понад 70 докторів та кандидатів наук зі спеціальності «філософія права», що вказує на гідний потенціал для створення Науково-дослідного центру філософії права, фундатором якого міг би стати ювіляр, а продовжувати справу – його численні учні та послідовники, які мають заслужений авторитет у науковій спільноті. Зокрема, заслуговують на увагу не лише згадані конкурсні досягнення доктора філософських наук, професора О. О. Бандури, адже мультимедійний посібник із філософії права під керівництвом академіка М. В. Костицького, підготовлений колективом загальноакадемічної кафедри філософії права та юридичної логіки за координацією доцента О. В. Павлишина й доцента О. М. Цапка, відзначено дипломом за перше місце в Конкурсі на краще наукове, навчальне та періодичне видання в системі

МВС України. Представники наукових шкіл брали участь у підготовці навчальних видань (щодо багатьох позицій – перших в Україні) з філософії права, соціології права, антропології права, юридичної психології, правознавства, політології, численних підручників і посібників із дисциплін філософського циклу, ґрунтовних енциклопедичних видань «Міжнародна поліцейська енциклопедія», «Історія політичної думки», «Сучасна політична лексика», «Конфліктологія», «Велика українська юридична енциклопедія» тощо. Зазначені видання є затребуваними в науково-дослідній діяльності та навчальному процесі як нашої академії, так і інших вишів України.

Важливо усвідомлювати, що позиції започаткованих академіком М. В. Костицьким наукових шкіл з кожним роком зміцнюються, передусім завдяки апробуванню результатів наукових досліджень на сторінках фахових видань, під час виступів на конференціях, семінарах, а також висвітленню новаторських позицій у численних наукових працях, що є гідним внеском у розвиток української філософсько-правової та юридико-психологічної доктрини. Це безпосередньо пов'язано з тим, що М. В. Костицький є засновником, співголовою та членом редакційних колегій низки фахових журналів, серед яких: «Філософські та методологічні проблеми права», «Проблеми філософії права», «Філософія права і загальна теорія права», «Юридична психологія», «Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ», «Вісник Конституційного Суду України» тощо.

Так, 2007 року було засновано перше та єдине в нашій країні періодичне видання «Юридична психологія», де висвітлюють проблеми юридичної психології та її роль у правоохоронній діяльності, а з 2011 року регулярно виходить друком науковий журнал «Філософські та методологічні проблеми права». Перший випуск збірника наукових праць з аналогічною назвою, присвячений актуальним питанням філософсько-правового знання, буттєвим засадам і формам права, побачив світ у 2009 році під егідою Національної академії внутрішніх справ і Всеукраїнської асоціації філософії права і соціальної філософії. Це академічні фахові наукові видання, де публікують праці з філософсько-світоглядних, методологічних і психологічних проблем правової науки, юридичної практики та правоохоронної діяльності, результати наукових досліджень із філософії права

та юридичної психології, а також статті, присвячені розвитку методології окремих юридичних дисциплін і психологічним проблемам юриспруденції. У них висвітлюють не лише результати наукових досліджень, а й огляди заходів у сфері наукового життя, рецензії на видання, аналітичні матеріали тощо. Географія авторів журналів охоплює вітчизняних учених, які є представниками головних осередків сучасної філософсько-правової та юридико-психологічної думки України (Київ, Харків, Львів, Одеса, Чернівці, Дніпро), а також зарубіжних науковців. У кожному номері цих видань представлено результати досліджень відомих фахівців, які здобули міжнародне визнання та вихованців академії – молодих дослідників, які роблять перші кроки на ниві наукового пошуку.

Характерно, що задум створити ці періодичні видання, як і багато інших плідних ідей, виник саме під час проведення представницьких наукових заходів, які відбулися на базі академії: Міжнародної конференції «Філософія права: стан і тенденції розвитку в Україні і світі» (30 травня 2003 року); Міжнародного наукового семінару «Європейські інтеграційні процеси і трансформація права на пострадянському просторі» (23–24 вересня 2005 року); першої науково-теоретичної конференції «Філософські, методологічні та психологічні проблеми права» (26 січня 2008 року). За словами ректора Національної академії внутрішніх справ, доктора юридичних наук, професора, генерала поліції другого рангу В. В. Чернея, який привітав учасників VII Всеукраїнської конференції «Філософські, методологічні та психологічні проблеми права» (Київ, Національна академія внутрішніх справ), символічно, що сьогодні академіку та заслуженому професору Михайлу Васильовичу Костицькому – сімдесят, а ця конференція – уже сьома та проводиться 11 листопада 2017 року.

Свідченням результативності багаторічної, наполегливої, сумлінної наукової праці Михайла Васильовича є опублікування численних авторитетних наукових праць. Його ідеї, гіпотези, теорії у сфері юридичної науки, психології, філософії права та методології слушно вважають фундаментальними й новаторськими, адже вони містять відповіді на актуальні питання, дають змогу визначити стратегію розв'язання багатьох нагальних проблем. Зокрема, він є автором (співавтором) понад

350 наукових праць у галузі права, юридичної психології, політології. Під керівництвом М. В. Костицького видано низку монографій, підручників, навчально-методичних комплексів, курсів лекцій, навчальних програм із філософії та інших дисциплін: «Судово-психологічна експертиза» (1987), «Використання спеціальних психологічних знань в кримінальному процесі» (1990), «Вступ у юридичну психологію: методологічні та теоретичні проблеми» (1990), «Екологічна етика і психологія людини» (1992), «Основи держави і права» (1992, 1993), «Політологія» (1993, 1994), «Правознавство» (1994), «Історія політико-правових вчень» (1995), «Юридична психологія» (1999), «Военно-юридична психологія» (1999), «Філософія права» (2000), «Релігієзнавство» (2008), «Філософські та психологічні проблеми юриспруденції» (2009), «Психологія судового розгляду кримінальних справ» (2010), «Судово-психологічна експертиза в адміністративному процесі» (2011), «Філософські проблеми управління» (2015) тощо.

Людяність, патріотизм, надзвичайна ерудованість і працелюбність, харизматичність, відкритість у спілкуванні, широта натури, готовність надати допомогу та підтримати в наукових починаннях – це не повний перелік чеснот цієї непересічної особистості, які були оцінені науковою та громадською спільнотою. Так, нашого ювіляра було нагороджено орденами «За заслуги» II і III ступенів (також академік представлений до отримання звання кавалера ордену), орденом Короля Данила Галицького, медаллю Академії педагогічних наук України, почесною відзнакою Конституційного Суду України, медаллю Краківської педагогічної академії, дипломом голови Конституційного Суду України, почесною грамотою Верховної Ради України, грамотою голови Конституційного Суду України. Науковець має відомчі нагороди Міністерства внутрішніх справ України та Державної служби виконання покарань, Внутрішніх військ України. Його нагороджено церковними орденами, відзнаками органів місцевого самоврядування, різних громадських організацій, вітчизняних та зарубіжних вищих навчальних закладів, які є свідченням справжнього визнання в професійних колах і науковій спільноті, оскільки отримані за правом.

Нині ми пишаємося тим, що нам випала велика честь співпрацювати в стінах одного навчального закладу, бути

свідками й безпосередніми учасниками самовідданої праці гідного представника славної когорти українських науковців – академіка М. В. Костицького. З нагоди 70-річного ювілею колеги, друзі та численні учні з глибокою вдячністю і шаную зичать Михайлу Васильовичу міцного здоров'я, натхнення, успіхів, подальших наукових здобутків і процвітання наукової школи!

Список основних праць академіка М. В. Костицького

1. Костицкий М. В. Методы изучения историко-правовых явлений / М. В. Костицкий, П. Ф. Гураль, М. І. Настюк, Б. Й. Тищик. – Львов : Львов. ун-т, 1986.
2. Костицкий М. В. Судебно-психологическая экспертиза : монография / М. В. Костицкий. – Львов : Львов. гос. ун-т, 1987. – 140 с.
3. Костицкий М. В. Введение в юридическую психологию: методологические и теоретические проблемы / М. В. Костицкий. – Киев : Изд-во КВШ, 1990. – 259 с.
4. Костицький М. В. Екологічна етика і психологія людини / М. В. Костицький [та ін.]. – Львів, 1992. – 192 с.
5. Політологія : підруч. для ун-тів / М. В. Костицький [та ін.] ; за ред. О. І. Семківа. – 2-ге вид. – Львів : Світ, 1994. – 592 с.
6. Костицький М. В. Правознавство (для середніх шкіл) / М. В. Костицький. – Львів : Світ, 1996. – 240 с.
7. Костицький М. В. Військово-юридична психологія : навч. посіб. / М. В. Костицький та ін. – Хмельницький : Хмельн. акад. прикорд. військ, 1999.
8. Юридична психологія: альбом схем з коментарями : навч. посіб. / В. Г. Андросюк, М. В. Костицький, Л. І. Казміренко [та ін.] ; за заг. ред. Я. Ю. Кондратьєва. – 2-ге вид. – Київ : ІнЮре, 2000. – 111 с.
9. Психологія професійної діяльності офіцера : підруч. для військових вузів / В. Г. Кремень, Б. М. Олексієнко, М. В. Костицький [та ін.]. – Хмельницький : Академія ПВУ, 1999. – 488 с.
10. Філософія права : навч. посіб. / О. О. Бандура, М. В. Костицький, М. Л. Заінчковський [та ін.] ; за заг. ред. М. В. Костицького, Б. Ф. Чміля. – Київ : Юрінком Інтер, 2000. – 336 с.

11. Костицький М. Кримінально-правова політика Української держави: теоретичні, історичні та правові проблеми : монографія / М. Костицький, П. Фріс. – Київ : Атіка, 2005. – 332 с.

12. Костицький М. Культурологічні аспекти правотворчості : монографія / М. Костицький, В. Шишко. – Львів : Львів. держ. ун-т внутр. справ, 2006. – 188 с.

13. Філософія права : навч.-метод. посіб. / О. О. Бандура, В. М. Вовк, М. В. Костицький, Ю. С. Симон та ін. ; за ред. М. В. Костицького. – Київ : КНУВС, 2007. – 160 с.

14. Юридична психологія : підруч. для вузів / В. Г. Андросюк, Л. І. Казміренко, М. В. Костицький [та ін.] ; за заг. ред. Л. І. Казміренко, Є. М. Мойсеєва. – Київ : КНТ, 2007. – 359 с.

15. Юридична психологія: словник : навч. посіб. / В. Г. Андросюк, Л. І. Казміренко, М. В. Костицький [та ін.] ; за заг. ред. Л. І. Казміренко, Є. М. Моїсеєва. – 2-ге вид. – Київ : КНТ, 2008. – 224 с.

16. Костицький М. В. Філософські та психологічні проблеми юриспруденції. Кн. 1 : вибр. наук. пр. / М. В. Костицький ; відп. ред. Н. В. Кушакова-Костицька. – Чернівці : Рута, 2009. – 580 с.

17. Релігієзнавство : підручник / за заг. ред. М. В. Костицького, Б. Ф. Чміля. – Київ : Атіка, 2009. – 552 с.

18. Костицький М. В. Психологія судового розгляду кримінальних справ : монографія / М. В. Костицький, В. Я. Марчак, О. К. Черновський, А. В. Федіна ; наук. ред. Н. В. Кушакова-Костицька. – Чернівці : Чернівець. нац. ун-т, 2010. – 399 с.

19. Екологічна Конституція Землі: методологічні засади / М. В. Костицький, Ю. Туниця, В. Василенко та ін. ; за ред. Ю. Ю. Туниці. – Львів : РВВ НЛТУ України, 2011. – 440 с.

20. Костицький М. В. Судово-психологічна експертиза в адміністративному процесі : монографія / М. В. Костицький, М. І. Луцький ; наук. ред. Н. В. Кушакова-Костицька. – Івано-Франківськ : Видав. справа, 2011. – 307 с.

21. Костицький М. В. Судова психологія : навч. посіб. для вузів / М. В. Костицький, В. Я. Марчак, О. К. Черновський, А. В. Федіна. – Чернівці : Чернівець. нац. ун-т імені Ю. Федьковича, 2013. – 495 с.

22. Філософсько-правове дослідження впливу християнських засад суспільства на правову систему України :

монографія / І. М. Луцький, М. В. Костицький, А. І. Луцький [та ін.]; передмова М. В. Костицького; за заг. ред. М. М. Косьмія. – Івано-Франківськ : Симфонія форте, 2017. – 339 с.

**Вибрані праці, присвячені постаті
академіка М. В. Костицького**

1. Костицький Михайло Васильович // Київський національний університет внутрішніх справ: доктори наук та професори : довідник. – Київ : Київ. нац. ун-т внутр. справ, 2008. – С. 102–103.

2. Кравець В. М. Костицький Михайло Васильович / В. М. Кравець // Велика українська юридична енциклопедія : в 20 т. – Харків : Право, 2017. – Т. 2 : Філософія права. – С. 381–383.

3. Кравець В. М. II Всеукраїнська науково-теоретична конференція «Філософські, методологічні та психологічні проблеми права» / В. М. Кравець, О. В. Павлишин // Проблеми філософії права. – 2008–2009. – Т. 6–7. – С. 234–236.

4. Філософські та методологічні проблеми права / М. В. Костицький, В. М. Кравець, О. В. Павлишин // Велика українська юридична енциклопедія : у 20 т. – Харків : Право, 2017. – Т. 2 : Філософія права. – С. 1004–1006.

5. Філософські, методологічні та психологічні проблеми права : матеріали VII Всеукр. наук.-теорет. конф. (Київ, 11 листоп. 2017 р.) / [редкол.: В. В. Черней, М. В. Костицький, С. Д. Гусарев та ін.]. – Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2017. – 488 с.

6. Ювілей Михайла Васильовича Костицького // Порівняльне правознавство. – 2012. – № 3–4. – С. 534–537.

Таблиця

**Перелік дисертаційних досліджень, підготовлених
під керівництвом академіка М. В. Костицького**

Прізвище дисертанта	Тема дисертації	Рік захисту
Бандура О. О.	Єдність цінностей та істини у праві (філософський аналіз)	2003
Бучко М. Б.	Сучасна корислива злочинність в Україні та шляхи її обмеження	2002
Головін А. С.	Захист прав і свобод людини і громадянина єдиним органом конституційної юрисдикції в Україні	2013
Загурський О. Б.	Судові дебати в кримінальному процесі: правові та психологічні проблеми	2003
Захарченко П. П.	Право власності на землю в Україні: інституалізація, правове забезпечення, особливості реалізації (середина ХІХ – перша чверть ХХ ст.)	2009
Кондратьєв Я. Ю.	Психологічне забезпечення діяльності оперативних підрозділів МВС України	1999
Кощинець В. В.	Використання спеціальних психологічних знань судом при розгляді кримінальних справ про злочини проти життя, здоров'я та гідності особи	2003
Лемик Р. Я.	Судово-психологічна експертиза в цивільному процесі України (проблеми теорії та практики)	2004
Луцький А. І.	Використання спеціальних психологічних знань при розгляді кримінальних справ в суді	2010

Продовження табл.

Луцький І. М.	Справедливість як філософсько-правова засада українського державотворення	2005
Луцький І. М.	Християнське вчення як світоглядне джерело української держави і права	2011
Луцький М. І.	Судово-психологічна експертиза в адміністративному судочинстві	2011
Ляшенко В. М.	Європейське право як феномен духовно-практичного освоєння світу	1999
Марчак В. Я.	Використання спеціальних психологічних знань на стадії досудового слідства	2003
Марчак В. Я.	Юридико-психологічний зміст обмеженої осудності	2011
Меленко С. Г.	Давньогрецька філософія права як світоглядне джерело української філософсько-правової думки	2014
Пепеляєв С. Г.	Філософсько-моральний аспект гуманізму в кримінально-процесуальному праві	2006
Петечел О. Ю.	Використання спеціальних психологічних знань щодо неповнолітніх учасників досудового розслідування	2009
Романюк Б. В.	Сучасні теоретичні та правові проблеми використання спеціальних знань у досудовому слідстві	2002

Закінчення табл.

Сербин Р. А.	Правова культура як важливий фактор розбудови правової держави	2004
Сокурєнко В. В.	Роль соціальної справедливості в розбудові демократичної соціальної держави	2002
Фріс П. Л.	Кримінально-правова політика України	2005
Шишко В. В.	Культурологічні проблеми правотворчості	2004
Якімова С. В.	Кримінологічна характеристика та попередження корисливих злочинів на залізничному транспорті (за матеріалами УМВС України на Львівській залізниці)	2007

Стаття надійшла до редколегії 15.11.2017

Kravets V. – Ph.D in Law, Associate Professor, Head of the Department of Philosophy of Law and Legal Logic of the National Academy of Internal Affairs, Kyiv, Ukraine;

Pavlyshyn O. – Ph.D in Law, Associate Professor, Professor of the Department of Philosophy of Law and Legal Logic of the National Academy of Internal Affairs, Kyiv, Ukraine

**Patriarch of Philosophical and Legal Science in Ukraine
(The 70th Anniversary of Mykhailo Kostytskyi)**